

АКЦЕНТИ ВЪРХУ КОНТРОЛА В ОБУЧЕНИЕТО ПО ГЕОГРАФИЯ И ИКОНОМИКА

Стела Дерменджиева, Петя Събева

Accents on the control of geography and economics education

Summary: The motivational structure of the issue can be found in the following aspects: the process of globalization; incompatibility between education and economic reality; the nations' educational requirements for the syllabus. Practicing control over the knowledge, the skills and the competence is crucial in the process of education. It can also be seen as an act of monitoring. There are two basic aspects: theoretical and practical.

A certain balance between the traditional and the innovative methods for practicing control is needed because of the following reasons: the role of the methods, which contribute to reproductive knowledge, is decreasing; the role of methods, which lead to partly reproductive knowledge and research knowledge, is increasing. The aim is to offer proved techniques and approaches, as well as interactive methods for fulfilling the nation's requirements for the syllabus, so that the learners can be stimulated.

Certain efforts are needed for acquiring the following: accurate definition of the aim of the control (why?), which will contribute to delivering the rest of the solutions; what will the content of the control be (knowledge, skills, competencies, models of behaviour) and the level of understanding must be evaluated – knowledge, understanding, application, analyses, synthesis and evaluating.

Мотивационна структура на проблема можем да търсим в следните реалности: процесите на глобализация, несъответствия между образование и икономически реалности, Държавни образователни изисквания (ДОИ).

Глобализиращият се информационен свят изисква нов начин на мислене, в т.ч. от значение е начинът по който ще се извършва образователния процес.

Важните ключови послания на Меморандума за развитие на образованието (Брюксел 2000) са свързани с: умения за работа с информационните технологии, чуждоезикови умения, предприемчивост и социални умения: увереност, самоориентиране, способност за поемане на рискове, работа в екип, управление на конфликти и т.н.; нововъведения в преподаването и ученето.; оценяване на познанията, като акцентът се постави на обективността в измерването.

Разривът между образователни и икономически реалности се обяснява със следното: процесът на обучение е насочен към овладяване на определен обем от знания; все още е налице недостиг на умения за практическо приложение на наученото; в недостатъчна степен са развити изискуемите компетен-

ции; поражда се неудовлетвореност на младите хора. Нужно е образование не за всички, а за всеки, насочено към особеностите на личността.

С въвеждането на ДОО за учебното съдържание се регламентира само изискуемият образователен минимум от знания и умения на учениците: не се посочват начините за постигане на образователния минимум; педагогическите практики доказват съществуването на празноти в тази посока; все още в час преобладава подходът на преподаване на знанието с цел механично наизустяване; все още съществува дефицит на образователни техники, които да са основани на интерактивно обучение, за да се достигне до личностно разгръщане на когнитивните ресурси на обучаваните.

ДОО за учебно съдържание са нормативен документ – норма, която трябва да се постига, критерий за оценяване на резултатите и своеобразен “механизъм”, който трябва да движи образователния процес. Рамкира изискванията към оценяваните знания, умения и компетенции на учениците на ниво ядра и стандарти. Държавните образователни изисквания за учебното съдържание са разработени в съответствие със следните принципи: измеримост, формулирани са така, че заложените в тях конкретни знания, умения и компетенции да могат да се наблюдават, измерват и оценяват. Така те влизат в качеството си на основен критерий за контрол и оценка на резултатите от учебната дейност. Върху тяхната основа се определя съдържанието на учебно-изпитните програми за зрелостния изпит (матурата) по съответния учебен предмет, т.е. те в максимална степен осигуряват подготовката на учениците за зрелостен изпит; постижимост – трябва да бъдат постижими за всички ученици. В тях е заложено намерението за създаване на стандарти за оценяване, които ще допълнят и завършат цикъла “учебно съдържание – учебни програми – оценяване”.

Осъществяването на контрол на знанията, уменията и компетенциите е възлов момент в процеса на обучение. Теоретичните постановки са задълбочени, но не съществува единно становище по проблема както в педагогическата, така и в частнодидактическата литература.

“Контролът е атрибут на всяко управление – чрез него се набира необходимата информация за състоянието и функционирането на системата, върху основата на която се вземат управленски решения за по-нататъшната дейност.” (З, с. 169).

В психологическата, педагогическата, дидактическата и методическа географска литература се открояват сериозни изследвания по разглежданата проблематика. Психологическият аспект се заключава в акцент върху многообразието на учебните резултати, които трябва да са наблюдавани, контролирани и оценявани. Въз основа на система от критерии се посочват „пет типа заучени способности: вербално (декларативно) знание; интелектуални умения (процесуално знание); когнитивни стратегии; нагласи; моторни умения”. (6, с. 1053).

В педагогическата наука се предлагат няколко варианта за измерване и оценяване качеството на резултатите на образованието и обучението : ”първият вариант е това да става в съответствие с държавните образователни стандарти; вторият е чрез таксономичните нива в дадена сфера: когнитивна, афективна и

психомоторна; третият вариант е субсумиране на свойствата, знанията, уменията и компетенциите на учениците по тяхната биполярност...” (8, с. 227). В географската методическа литература, в която въпреки терминологичните различия се проследяват целенасочени сходства от страна на отделните автори, най-вече по отношение на същността, ролята, функциите, инструментариума за реализацията му, възможните проблеми и пътищата за тяхното решаване. Според М. Печевски той е „основно звено в учебния процес”. Л. Панчешникова го определя като „неотменим компонент на процеса на обучение”. „Неделима съставна част на учебния процес и урока” е той според Д. Кънчев, а Р. Гайтанджиева го фиксира като „една от основните дидактически задачи в процеса на обучение”. Изводът, който се налага е, че подобно на възловото му значение в общата педагогика и дидактика, контролът е един от основните въпроси на методиката на обучението по география. Осъществяването му трябва пряко да кореспондира с целите и основните принципи на обучението: научност, възпитаваща насоченост, достъпност, съзнателност и активност, системност и последователност, трайно усвояване на знанията и уменията (7, с. 101–108).

Контролът е ясно обособена и неделима част на обучението. Резултатите от него са критерии за ефективност. Анализът им дава възможност за вземане на аргументирани краткосрочни и дългосрочни педагогически решения както в управленски, така и в частнодидактически аспект.

Някои от изисквания към осъществяване на контрола са:

- ✓ Да е целеобвързан с учебната документация;
- ✓ Да се спазват параметрите: цел, съдържание, форми, време, инструментариум, системност, механизми за анализ на резултатите;
- ✓ Коректност при формулирането на целите;
- ✓ Точно определяне на предмета на контрола като “обем” (масив учебно съдържание); като състав (водещи идеи, знания, начини за дейност, умения, компетенции, модели на поведение) и като ниво на усвоеност (знаене, разбиране, приложение, анализ, синтез, оценка – по Б. Блум) (3, с. 176).

Осъществяването на контрол може да се разглежда и като вид мониторингова дейност. Мониторингът като понятие включва регистриране, анализ на резултатите и съставяне на прогнози. Позволява сравняване на постигнатите резултати с поставените цели.

Два са основните акцента: от позицията на теорията и от позицията на технологията на приложението му.

Понякога същността на много сложен теоретичен проблем може да бъде разкрита при правилния отговор на съвсем кратки въпроси: Какво искаме да постигнем? Какво можем, за да го направим? Как можем да го постигнем? На кого е нужно?

В теоретичен и практически аспект непрекъснато се търсят варианти за конструиране на модели, техники и технологии за осъществяване на контрол в обучението по география и икономика. Право – и в същото време отговорност – на всеки е да избере най-адаптивния към неговия стил на дейност вариант за реализацията му. Умело конструираната технология в процеса на обучението е диференцирана на основата на устойчиви умения и навици като осигурява ком-

фортна, а не стресова учебна среда. Тя трябва да осигурява реална възможност за: положителна динамика на проявление на ценностни качества на личността; обогатяване на личния опит чрез усвояване на значимо учебно съдържание; продуктивност на учебната дейност, изразена чрез предметно-практически достижения; участие в различни учебни ситуации, действия и процедури, които позволяват равнопоставеност при формирането на оценката (5; 10).

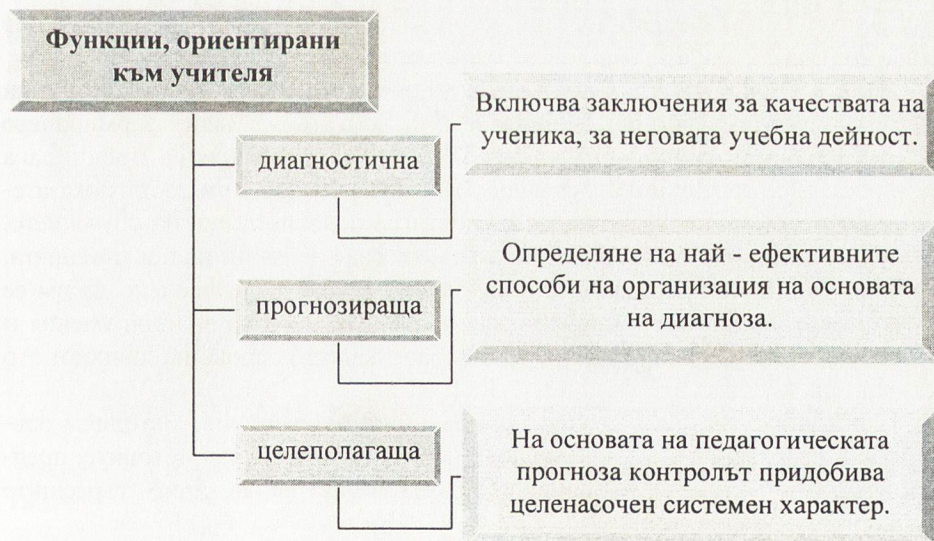
Традиционно в теорията се обособяват 3 функции при осъществяването на този компонент на педагогическата дейност: контролна, възпитаваща и обучаваща.

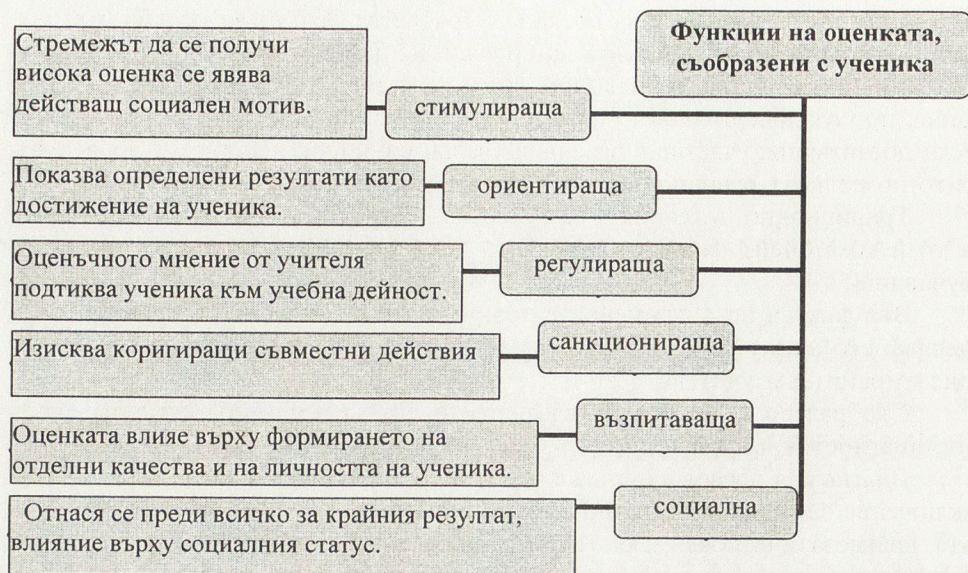
Във фокуса на съвременната трактовка всички функции на контрола и оценяването могат да бъдат разделени в 2 групи: ориентирани към ученика; ориентирани към учителя

Съобразено с учителя, оценяването трябва да реализира следните функции: диагностична, прогнозираща и целеполагаща (11).

Диагноза в превод от гръцки означава разпознаване, определение, кратко заключение за същността на процеси или явления. Съотнесена към педагогиката, диагнозата включва заключения за същността на качествата на личността на ученика, за неговата учебна дейност. На основата на диагнозата се осъществява прогноза, т.е. предвиждане за развитието на нещо, основано на щателно избирани и проучени данни. Прогнозирането в учебната дейност е свързано преди всичко с определянето на най-ефективните способности за нейната организация, съответстваща на индивидуалните особености. На основата на педагогическата прогноза дейността придобива системен характер.

Въпросът за функциите на оценката, съобразена с ученика се разглежда от редица изследователи, но обща позиция между тях не се установява. Въпреки това могат да се обособят следните функции (11):

При цялото си многообразие педагогическите оценки могат да се разделят на три основни групи: положителни (съгласие, одобрение, перспективна оценка, поощрение); отрицателни; амбивалентни (двойствени).

Владислав Б. Успенски (11) посочва някои препоръки: безусловна обективност на оценката. Трябва да се помни, че всички ученици – независимо от тяхната възраст най-болезнено от всичко приемат необективната оценка. Да се отчитат възможностите на всеки ученик, т.е. да се прилага индивидуалният подход. Оценката на едно и също качество трябва да има разнороден характер в зависимост от това за кого е предназначена – за ученика, за родителя или за самия учител. Оценка, засягаща личностни качества, не е задължително да се обявява публично.

Една от основните задачи, които си поставя и решава чрез различни методи учителят (вкл. при осъществяването на контрол) се явява формирането на положителна мотивация на учене. Положителната нагласа предполага възможност да се достигне в бъдеще високо ниво на обученост и добри показатели за качеството на знанията, т.е. да се достигне основната цел на обучението.

У учениците трябва да се формират умения за оценяване на постиженията. Следвайки принципа на “педагогическия успех” трябва целенасочено да им се помага да се придвижват по спиралата на овладяването на знания, умения и компетенции, да се формира адекватна самооценка като основа на личностното израстване на всеки.

Необходимо е баланс между традиционни и иновационни методи за осъществяване на контрол поради следното: намалява ролята на методите, предполагащи репродуктивен тип знание; нараства ролята на частично- търсещите и изследователските такива.

Към момента обаче е налице изострен дефицит на стандартизирани критерии и показатели за оценяване. Налице са “слепи” опити за това, основани на принципа “проба-грешка”.

Възниква въпросът: Как да обучаваме така, че непрекъснато да се усъвършенства педагогическата и учебно-познавателната дейност, за да се удовлетворят изискванията на обществото?

Цел е да се предложат практически проверени подходи, методи и интерактивни техники за постигането на ДООИ, така, че учениците да бъдат личностно стимулирани за това.

Стъпките са следните:

Осъзнаването подхода и методиката на обучение става ефективно върху основата на атрибутивния анализ на дейността (виж Приложение № 1).

Съгласно този подход дейността се разглежда като осъзната активност. Случва се обаче целта да не се реализира. Причините за това могат да бъдат различни: неясно формулирана цел; неточно избран предмет на дейност; непрецизно използвани методи и средства за реализиране на дейността.

В учебния час се реализират две дейности: учебно-познавателна дейност на ученика и педагогическа дейност на учителя. Всяка една от тях е с посочените атрибути. Двете дейности в учебния час си взаимодействат. В този случай говорим за дидактическо взаимодействие и се реализира учебен процес.

Усилията следва да бъдат насочени към следното: точно определяне целта на контрола (защо?), от което ще произтичат останалите решения: какво да бъде съдържанието на контрола (знания, умения, компетенции, модели на поведение) и на какво равнище на усвоеност да се проверява – знаене, разбиране, приложение, анализиране, синтезиране, оценяване (по Б. Блум).

Равнища на усвоеност	Глаголи
Знаене	Назовава, описва, определя, проследява, разграничава, разпознава
Разбиране	Илюстрира, обяснява, посочва пример, сравнява, класифицира
Приложение	Посочва на карта, представя в изображение, характеризира, чете графично или картографско изображение
Анализиране	Доказва, прави предположение за особености на обект
Синтезиране	Прави извод, изработва проект (проектира), групира
Оценяване	Коментира, изразява мнение, дискутира, определя значение, оценява

Познавайки разглеждания анализ, осъзнато може да управлява се педагогическа дейност и дейността на ученика (познавателна) в учебния час и в ход, осъзнаваемо, да се извършват необходимите корекции.

Матрица на общочовешките ценности, реализирани чрез преподаването на география в СОУ

Специфика на учебната дисциплина

№	Задачи на курса на обучение (5-8 клас)	Съдържателни линии	Същото, но на разговорен (битов) език
1	Да покаже разнообразието от обекти и явления на земната повърхност	Обектна редица	Има гори, степи, заводи, градове, железопътни прелези, ливади, вулкани...
2	Да въведе разумно количество имена на географски обекти – в обем, позволяващ на младия човек да се ориентира в съвременното информационно пространство	Географска номенклатура	Съществуват Париж, Норилск, Везувий, Черно море, Мисисипи, Прикарпатие...
3	Ярко и прецизно да изложи най-важната, ключова информация за тези обекти, която в съзнанието на учениците ще бъде “запечатана” в живи и трайно запомнящи се образи (образ на град, местност, територия, район, страна)	Географски представи	Париж – това е Айфеловата кула, мода, Лувъра, мека на туризма, сърцето на френската нация.... Норилск – това е голям град, ежегодно “изчезващ” в полярната нощ, това е никел, грандиозни технически успехи на хората, това е валута...
4	Да формира усет към възприемане на родното място в неговата цялостност и желание за опознаване на близки и далечни такива места	Географска характеристика на жизненото пространство	Париж е притегателен както с рекламираните туристически обекти, така и с обикновените старинни квартали... При развит географски усет може да се насладиш на суровата красота на полярната нощ в Норилск... Опознавайки нови местности, човек прибавя нови шрихи към своето развитие.
5	Да учи на пространствена локализация на географските обекти, тоест да се знае географската карта	Териториална структура	Париж е разположен западно и южно от Норилск... Париж е разположен в Европа, Норилск – в Азия. Те са разположени на различни страни от Уралския хребет... Норилск е относително близо до Северния ледовит океан, а Париж – до Атлантическия...
6	Да насочва вниманието към пространствените различия между обектите (групи обекти) в зависимост от тяхното местоположение	Териториална диференциация	Във Франция има много градове и много жители на 1 кв. км. В Източен Сибир- има малко градове и значително по-малко хора.... В Италия има няколко действащи вулкани, в Карпатите – не. В Северна Африка има пресъхващи реки, а в Амазонската низина – няма.

7	Да даде импулс за размисъл на младите хора за причините за различията, тяхната предопределеност и обусловеност	Териториална организация	Културен и политически център с размерите на Париж или Москва може да възникне само в условията на благоприятен климат, облагодетелствана на природни ресурси територия... Отвъд полярния кръг голям град може да възникне само по изключителни причини: богати находища (Норилск и Магадан – дарове на геологията); незамръзващи пристанища (Мурманск – дар на топло течение)...
8	Да покаже динамичността на картата: съвременния живот на всеки конкретен ученик на планетата като продължение на дългия процес на заселване и усвояване на природните ресурси на Земята, като продължение на видоизменянето на нейния лик	Териториално развитие	Аз живея тук, защото някога са се преселили отнякъде моите предци, за да осигурят хляба си... (да добиват никел, да управляват железопътна линия, пристанища, да учат децата)... Плодородните почви са се образували тук в резултат на... Рудите са се откривали тук в резултат на... Когато рудите се изчерпят града може да промени своята специализация към...
9	Да изработи подходи за осъзната оценка на обитаваното пространство	Отношение към територията	Аз обичам своята страна, обичам своя роден град, осъзнавайки, че са достойни за обичта ми и бих направил всичко за да ги запазя. С уважение и дори възхищение се отнасям към страната X и народа Y, осъзнавайки, че те са достойни за възхищението ми и не бих могъл да ги възприемам по друг начин...

(По идея на руското списание “География”)

В съответствие с разглеждания анализ се разграничават: репродуктивни задачи; продуктивни задачи; изследователски задачи; творчески задачи (1, с. 66). При репродуктивните задачи характерен белег е наличие на всички атрибути без изключение. При продуктивни задачи отсъстват атрибутите от обективната сфера (един или няколко; предмет, метод, средство, резултат). За да се реши всяка такава задача е необходимо ученикът предварително да създаде липсващия атрибут въз основа на съществуващи негови знания. Изследователски задачи – липсват атрибутите от субективната сфера (способ, мотив, цел). Затова се състои от три подгрупи. Те изискват допълнително познание. Такива задачи могат да се дадат при предаване на нов урок преди да е взет новия учебен материал. В тази групата на творчески задачи могат да липсват атрибутите както от субективната така и от обективната сфера. Формират се нови знания и умения. Групата се състои от шест подгрупи. Те предполагат създаване на нови по-рано не съществуващи резултати. Всеки един от елементите поотделно и в комбинация, а и всички заедно могат да бъдат цел

на педагогическата дейност. Необходимо е обаче много точно да се прецизира вида и съдържанието на конкретната задача.

Всяка една от тях може да бъде под формата на тест. Насочваме се към теста, тъй като напоследък се счита, че той е една от обективните форми за оценяване.

Дидактически изисквания към тестовите задачи: да съответстват на учебните цели; да са значими от гледна точка на учебния материал; да отговарят на изискванията за научна достоверност; въпросите да са кратки; системност; балансираност; случайно разположение на правилните отговори; отсъствие на случайно подсказване, подсеждане; правдоподобност на неправилните отговори; варианти на отговорите (закрити и открити); еднозначност, яснота на изказа; регламентиране на времето; взаимовръзка между съдържание и форма.

Едни от възможните форми на тестови задачи – закрити тестови задачи – набор от отговори, от които един е правилен, а другите неправилни – отг.: да, не или някакво описание; открити тестови задачи – задачи за допълване на текст; задачи за съответствие – свързани са с установяване на взаимовръзка; задачи за установяване на правилна последователност – проверка на алгоритъма на мисленето.

Предимства и недостатъци на основните форми на тестовите задачи

Форма на тестовата задача	Предимства	Недостатъци
Закрити тестови задачи: с два отговора, от които един правилен, с три отговора, от които един правилен, а два неправилни, но правдоподобни, с четири отговори от които един правилен, с пет и повече отговори, от които един правилен с няколко правилни отговора	Подходящи за компютърна обработка; Възможност за устна форма на използване; Бързо изпитване; Използва се, когато броят на отговорите не може да бъде повече от три; Най-разпространени в практиката; Ниска вероятност за улучване на отговорите; Развиват ивергентното (многовариантно) мислене	Висока вероятност за улучване на отговора (55%). Значителна вероятност за улучване на отговорите (33%). Улучване на правилните отговори 25%. Трудно се съставят такива задачи. Трудно се подбират правдоподобни неправилни отговори. Сложна система за оценка на резултата
Открити тестови задачи	Изключва се възможността за улучване на отговори	Нисък обхват на контрола върху знанията
Задачи за последователност	Позволява да се провери алгоритъма на мисленето	Дълга верига от действия (решаване на много подзадачи), която не винаги е еднозначна

Предимства и недостатъци на тестовите задачи на различно равнище на усвояване

Равнище	Какво се проверява	Плюсове	Минуси
Репродуктивно мислене; РЗ-тестове	Запомняне и възпроизвеждане на информацията (знания-копия)	Такива задачи се явяват необходими елементи при осъществяване контрола върху знанието; лесно се съставят такива задачи.	Ако тестът се състои само от такива задачи, то той има ниска валидност и диагностична способност; Приучват се учениците да мислят по готови образци; Недостатъчно се развива самостоятелното мислене;
Продуктивно мислене. ПЗ, ИЗ, - тестове	Способност да се преобразува и променя усвояването на знанието (знания-умения);	Активизира се познавателната дейност на учащите се; развива се способност за логическо мислене	Трудности при съставяне на тестовите задачи; Могат да представляват трудност за по-слабите ученици.
Творчески мислене. ТЗ-тестове	Въображение, способности за нестандартен подход, фантазия (знания-трансформация)	Може да се приеме като допълнителна задача на по-добрите ученици; могат да се използват не за проверка на тяхната успеваемост, а за демонстрация на тяхното решение.	Разработката на такива задачи е затруднена; необходим е творчески подход.

Тестови задачи. Акценти съобразно таксономията на Блум.

Основни категории учебни цели	Видови и подвидови характеристики
Знание	Факти, терминология, класификации, способности, методи на изследване, общи понятия, принципи, структура, теория
Разбиране Свързан е с разбирането на материала. Обяснение, анализиране. Такива учебни резултати превзхождат простото запомняне на материала.	Интерпретация, екстериоризация
Приложение Прилагат се правилата, методите, понятията, принципите, теорията. Резултатите от обучението изискват високо равнище на владение на материала и неговото разбиране.	Приложение на методите, правилата, общите понятия
Анализ Умение да осъществят разчленяване на елементите, установяване на градация и т.н., осъзнаване на принципите на цялото. Високо интелектуално равнище	Анализ на елементите Анализ на отношението между елементите
Синтез Създаване на цялото от дадени елементи; създаване на нови схеми и структури.	Създаване на образ на основата на частични данни Разработка плана на дейността
Оценка на методите, отчитайки постигнатите цели. Дадената категория предполага постигане на учебните резултати по всички предшестващи категории и оценъчни съждения.	Оценка на основата на вътрешните критерии (структурни, логически) Оценка на основата на външни критерии (в съответствие с набелязаните цели)

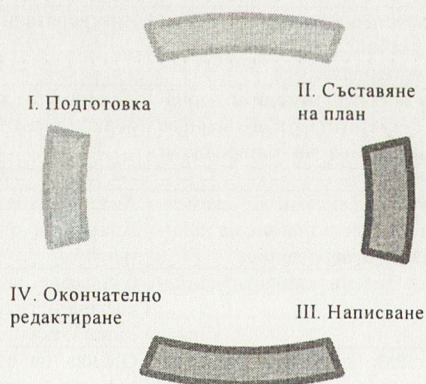
Един от възможните модели за осъществяване на контрол (при работа с писмени източници на информация) е възлагането и написването на доклад – това е удобна форма на изложение на конкретна информация. Той може да служи като средство за оценяване на конкретна ситуация, а така също за представяне на резултатите от качествен и/или количествен анализ на данни в ясна, сбита форма. В доклада трябва ясно да се проследява целта на съставянето му, а съдържанието непосредствено да кореспондира на изследвания предмет. За да достигне желания ефект авторът би трябвало да излага своите мисли образно и по възможност – увлекателно.

Една от най-разпространените структури на създаване на доклад е: заглавие на доклада (въведение); съдържание; цели и задачи на доклада; обобщение на препоръките; използвани методи и процедури; резултати (аргументи); заключения и изводи; приложения.

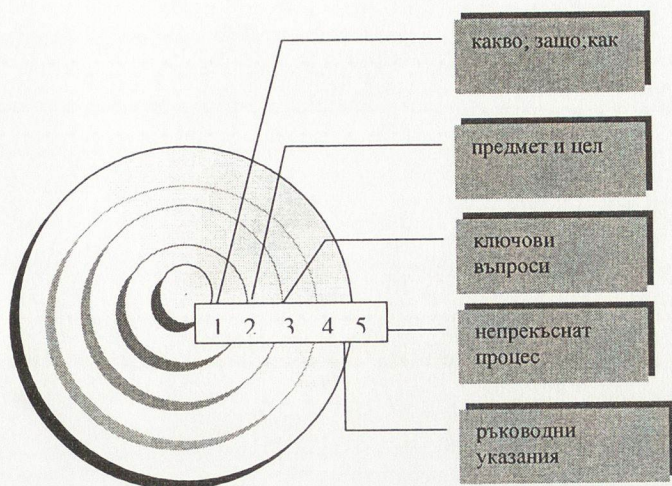
По-важните технически изисквания към авторите на доклади (ученици) от гледна точка на по-доброто му възприемане се състоят в следното: да се придържат към целите и задачите, поставени в началото; да се избягват емоционални или претрупани изрази и изрази от разговорната реч; да се пише на правилен български език, спазвайки граматическите правила; да се оформи материала с необходимото старание – шрифт, заглавие, таблици, графики, диаграми; материалът трябва да бъде четивен.

За да се облекчи работата над доклада се преминава през четири последователни етапа.

Процес на работа над доклада

I.I. Подготовка

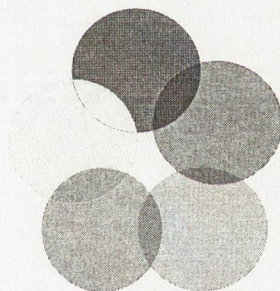

II. Съставяне на план

Планирането е процес, който предполага последващо икономисване време при събирането на необходимото за написването на доклада.

Ще ви е по-лесно да се ориентирате в предстоящата работа ако "разбиете" целия процес на конкретни самостоятелни задачи

Тази последователност на действията ще ви помогне да планирате работата си и да определите методиката на написване

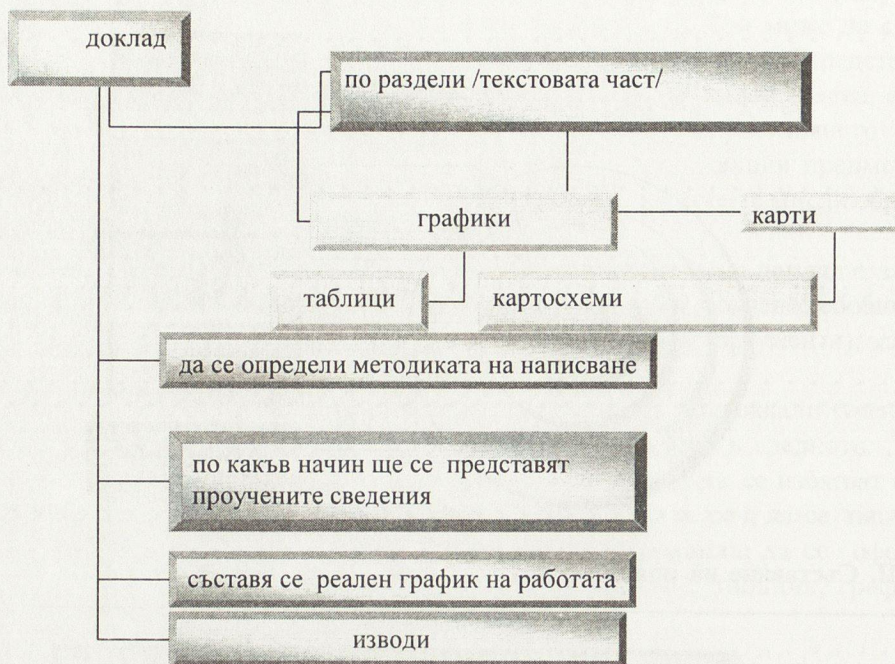
предстои да решите редица въпроси:

- какви фактологични данни са необходими
- откъде да се "почерпят" тези данни
- по какъв начин да се анализира събраната информация

Последователността на действията ще ви помогне да планирате работата си.

Планирането на работата по събирането на данни и техния анализ продължава със самия процес на написване на доклада

III. Написване на доклад

G. V. Patton и D. S. Sawicki (12; 5) описват следната схема на доклад след практическо изследване върху регионален политически анализ:

1. Резюме. Извод. Докладът трябва да започне с кратко резюме (до 1-2 страници), което в синтезиран вид представя структурата и съдържанието на изследването.

2. Поставяне на проблема по начин, който най-силно да заинтригува аудиторията – чрез използване на карти, схеми, графики, анекдоти и пр.

3. Критерии за оценка. Да се опишат и обяснят критериите (на обстановката, демографски и др.), възприети за оценяване. Особено внимание да се обърне на същността на политическите процеси.

4. Алтернативи. Да се представят и опишат алтернативните гледни точки и позиции, групирани по вид и степен на съвпадимост.

5. Анализ и сравнение. Да се обясни как са анализирани различните алтернативи. За тази цел да се използват статистически данни, математически формули, сценарии и други подходящи техники. Да се докаже изменяемостта на алтернативите при промени в определени параметри. Да се обобщят и сравнят алтернативите. След обективен анализ да се изключат неподходящите и се детайлизират останалите.

6. Извод. Да се представят изводите и на тази база да се направят препоръки.

7. Следващи етапи. Да се посочи дали е необходимо следващо проучване. Да се набележат специфичните проблеми, които следва да се доанализират.

От гледна точка на ефективността е важно не само да се оцени продукта на ученето, но също така да се провери и оцени процеса на учене. Осъществената цел е да изгражда учащи, които са мислещи критично, които вземат решения и формират мнение, което е задълбочено, аргументирано и солидно; и които могат ясно да обяснят критериите, според които са взели решение и са изградили мнение. Тези които, развиват умения, стратегии и концептуални знания, което им дава възможност да разберат света и как действа той. Те могат да прилагат тези умения, стратегии и понятия в живота.

Оценяването е действащ, съвместен процес между обучаеми, родители и учители за определяне на това какво учениците научават и как най-добре да им помогнем да напреднат. То помага учениците да се потикват към самостоятелност в ученето и за това да се превърнат в учещи се цял живот.

ЛИТЕРАТУРА

1. **Белич, Вл.** Атрибутивен анализ на педагогическата дейност. С., 1989.
2. **Гайтанджиева, Р.** Стратегия на географското образование в СОУ при новите реалности. С., Анубис, 2000.
3. **Дерменджиев, А. и кол.** Тестове по география на България за ученици и кандидат-студенти. С., ИК „Сиела“, 2006.
4. **Дерменджиева, С.** Методика на изследователската дейност по регионална география. В.Търново, Унив. изд. “Св. св. Кирил и Методий”, 2001.
5. **Корсини, Р.** Енциклопедия по психология. С., НИ, 1998.
6. **Кънчев, Д.** Методика на обучението по география. С., 2000.
7. Меморандум за непрекъснато образование – Европейска комисия по образованието. Брюксел, 2000, 13.01.2006.
8. **Радев, Пл.** Педагогика. Хермес, 2003.
9. **Стефанова, М.** Лични педагогически техники за личностно стимулиране на ученика за осъществяване на Държавните образователни изисквания (в обучението по философия и по български език и литература, VIII–XII клас, СОУ), проект, РИО София, 2000.
10. **Събева, П.** Контролът в обучението при курса “География на България” – аспекти възможности и технология на приложение”. – В: Сп.”География 21” № 3, 2006.
11. **Успенски, Вл.** “Вы ставите оценку” Ярославский педагогический вестник, 2004.
12. **Patton, G. V., D. S. Sawicki.** Basic methods of polici analysis and planning. Prentice Hall. 1986.
13. <http://geography.iit.bas.bg/>
14. www.educasia.net/edukasia/edukation
15. www.fssk-bg.org/memorandum

Структурно-логическа схема на атрибутивен анализ на дейността

